

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

לד לד

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק ב

(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושמונה לבריאה

לזכות

הרה"ת ר' אשר הכהן שיחי' כ"ץ,
לרגל יום ההולדת שלו, ביום כ"ח תשרי
לאריכות ימים ושנים טובות עד ביאת גואל צדק
ומתוך בריאות הנכונה ולשנת ברכה והצלחה בגו"ר

*

נדפס ע"י זוגתו

מרת חי' עליזה תחי' כ"ץ

היי שותף בהפצת עניני "משיח וגאולה"!!!
להקדשות ולפרטים נוספים:
טל.: 753-6844 (718) או 934-7095 (323)
אימייל: info@torah4blind.org

Be A Partner
In Spreading *Inyonei Moshiach U'geula!!!*
To Dedicate This Publication
In Honor Of Your Family Or A Loved Ones
For More Info. Call:
(718) 753-6844 or (323) 934-7095
or email: info@torah4blind.org

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:

<http://www.torah4blind.org>

TO DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

ממש.

... על פי המדובר לעיל, שבדורנו זה במיוחד (הדור האחרון בגלות והדור הראשון של הגאולה) ישנה הדגשה יתירה על העבודה ד"לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך", וקנין כל עשר הארצות – הרי מובן, שהדבר צריך להשתקף לכל לראש בעבודה מעין זה של יהודי, על ידי שהוא מוסיף בלימוד התורה, לא רק לפי ג' המוחין שלו השייכים למדות, אלא גם ג' מוחין בעצם. שזהו במיוחד – על ידי הוספה בלימוד פנימיות התורה (כולל בביאור ענינים אלו דעבודת המוחין²), כולל בעניני הגאולה ומשיח צדקנו.

א. „אל תירא אברם...”

על הפסוקי „אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד” מפרש רש”י², שאברהם חשש: כיון ש„נעשה לו נס זה שהרג את המלכים .. שמא קבלתי שכר על כל צדקותי”, אמר לו הקב”ה: „אל תירא אברם .. ומה שאתה דואג על קבול שכרך, שכרך הרבה מאד”.

לכאורה, אין מובן: עבודת אברהם אבינו לא היתה לשם קבלת שכר, אלא עבודה לשמה, וכפי שאומר הרמב”ם³, בדברו אודות מעלתו של „עובד מאהבה” שהוא „עוסק בתורה ובמצוות .. לא מפני דבר בעולם .. ולא כדי לירש הטובה” אלא עושה האמת מפני שהוא אמת – ש„זו היא מעלה גדולה מאד .. והיא מעלת אברהם אבינו .. שלא עבד אלא מאהבה”.

ועם כך, כיצד ייתכן לומר⁵, שאברהם, „שלא עבד אלא מאהבה” חשש שמא לא יקבל שכר, עד כדי כך שהקדוש-ברוך-הוא צריך היה לעודדו „אל תירא... שכרך הרבה מאד”?

ב. שכר – הוכחה לשלמות העבודה

לכאורה, ניתן היה להשיב: אמנם, אברהם עבד לשמה בלבד, ולא למען

השכר, ואפילו לא למען השכר של עולם הבא? – אך למרות זאת, אילו ידע שאין הוא מקבל שכר, היתה זו הוכחה עבורו שעבודתו אינה כל כך כראוי.

ולפי זה ניתן להבין את ניסוחו של הרמב”ם, שה„עובד מאהבה” „עושה האמת מפני שהוא אמת וטוהף הטובה לבוא בגללה”⁸: בכך אין הרמב”ם מתכוון רק להדגיש שגם „עובד מאהבה” מקבל שכר, למרות שאין הוא עובד למען השכר – כי מהו החידוש בכך? ועוד – מהי משמעות הווספה וההדגשה „בגללה”? אלא זהו סימן ל„עובד מאהבה” באמת, שכאשר הוא עובד „מפני שהוא אמת” אז „טוהף הטובה לבוא בגללה”.

ולפיכך, בראות אברהם שהקב”ה משלם לו שכר בעולם הזה, הוא חשש, שיחסר לו „טוהף הטובה לבוא בגללה”, וזוהי הוכחה לפגם בעבודתו.

ברם, דחוק ביותר להסביר כך. כי אילו חששו של אברהם לא נבע מהעדר השכר עצמו, אלא משום שזהו סימן לחוסר שלמות בעבודת ה', צריך היה הקב”ה באמרו „אל תירא אברם” להדגיש את העיקר: שאברהם לא צריך לחשוש, כי עבודתו מושלמת וכדומה.

אך מן הנאמר בפסוק „אל תירא... שכרך הרבה מאד”, ואילו ענין העבודה אינו מוזכר כלל, מוכח, שהשכר אינו מופיע כאן רק כסימן לדבר אחר, אלא שזהו ענין בפני עצמו. ואם כן, שבה הקושיה למקומה.

ג. רבי יוסי – בעל העושר והכבוד

כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר סיפור המופיע בוהר בפרשתנו⁹, בקשר לפסוק „שכרך הרבה מאד”, אשר לכאורה הוא תמוה ביותר.

בוהר שם מוסבר, שהעוסק בתורה, „יהבי ליה (=נותנים לו) אורך ימים בעלמא דאתי (=בעולם הבא) ויהבי ליה עושר וכבוד בעלמא דין

(7) שג”ז נכלל בשלא לשמה (רמב”ם הל’ תשובה פ”י הא”ה הו”ד).

(8) י”ג, „בכללה” ואינו מובן כלל.

(9) פת, א ואילך (סתרי תורה).

להביא את 770 הביתה!
 כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!
 האתר מנוהל ע”י הרה”ת ר’ יוסף-יצחק הלוי שגלוב
 וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>
 יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

(1) פרשתנו טו, א.
 (2) ראה ג”כ תיב”ע, ת”י ובי”ר עה”פ. ס’ חסידים סקצ”ו.
 (3) הל’ תשובה פ”י ה”ב. פיה”מ להרמב”ם סנהדרין פ’ חלק בהקדמה. וראה סהמ”צ שלו מ”ע ג.
 (4) לכאורה הול”ל „לקבל שכר” (וכדלקמן וכו”כ פעמים), ובפרט ד”לירש”, „ירוש” – אינה כלל קבלת שכר, כ”א נכסי הורשו – וי”ל דכוונתו לקיום היעוד, לזרעך אתן את הארץ” (פרשתנו יב, ו. יג, טו. טו. ו. „לרשתה”). טו, יח) הנאמר לאברהם שהוא הדוגמא כאן לעובד מאהבה.
 1. והטובה – ה”ו יותר משכר ואפילו מ„פרס” (ראה פיה”מ אבות פ”א מ”ג); וי”ל דכולל ג”כ „בשורת הורע” (ראה רש”י פרשתנו יב, ז), אלא שבוהר אין שייך כ”כ הל’ „לירש”.
 ולהעיר – דע”פ הג”ל המדובר כאן הוא „טובה” שבעוה”ז, וע”פ משי”כ ברמב”ם (הל’ תשובה פ”ט) סוף מתן שכרן של מצות הוא בעוה”ב. ועכ”ל דירוש”ת הארץ הג”ל כולל גם דארצות החיים – חיי העוה”ב (שנוכר ב”ר”פ זה). ואכ”מ.
 (5) וביותר קשה ע”פ הגירסא (אבות פ”א, מ”ג): ע”מ שלא לקבל פרס.
 (6) עד”ז הקשה בחנה אריאל (להרה”ח וכו’ הרר”א מהאמלי) פרשתנו יח, ב).

מו.

כמדובר כמ"פ, אַז ס'איז שוין ״כלו כל הקצין״¹¹, און כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו האָט מודיע געווען אַז מ'האָט שוין תשובה געטאָן, און מ'האָט שוין אויך ״צוגעפּוּצט די קנעפּ״, און לויט אַלע סימנים איז דורנו דער דור האחרון פון גלות ובמילא דער דור הראשון פון גאולה. ועפ"ז איז מובן, אַז ס'איז אַן ענין שהזמן גרמא – אַז מ'זאָל זיך גרייטן בפועל צו ״לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך״, תיכף ומיד ממש.

... ע"פ המדובר לעיל, אַז בדורנו זה במיוחד (דער דור האחרון אין גלות און דור הראשון פון גאולה) שטייט בהדגשה יתירה די עבודה פון ״לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך״, וקנין כל העשר ארצות – איז פאַרשטאַנדיק, אַז דאָס דאַרף זיך לכל לראש אַפּשפּיגלען אין דער עבודה מעין זה פון אידן, דורך דעם וואָס ער איז מוסיף אין לימוד התורה, ניט נאָר לויט זיינע ג' מוחין השייכים למדות, נאָר אויך ג' מוחין בעצם. וואָס דאָס איז במיוחד – דורך מוסיף זיין אין לימוד פנימיות התורה (כולל בביאור ענינים אלו דעבודת המוחין²), כולל – בעניני הגאולה ומשיח צדקנו.

(משיחות ש"פ לך לך, י"א מרחשון תשנ"ב)

1) סנהדרין צו, ב.

2) ראה גם שיחת ח' חשון שנה זו.

כמדובר כמ"פ שכבר ״כלו כל הקצין״¹¹, וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו הודיע שכבר עשו תשובה, וגם את ״הכפתורים כבר ציחצחו״, ולפי כל הסימנים הרי שדורנו הוא הדור האחרון לגלות ובמילא הדור הראשון לגאולה. עפ"ז מובן שזהו ענין שהזמן גרמא – לערוך כבר את ההכנות בפועל ל״לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך״, תיכף ומיד

לקוטי

לך לך

שיחות

(=בעולם הזה), ולאחר מכן מסופר הסיפור הבא: פעם אחת הכריז רבי אבא, שהחפץ בעושר, והחפץ ב, אורכא דחיי בעלמא דאתי" יבוא וילמד תורה. הגיע אליו ״רווך חד״ ואמר: ״בעינא למילעי באורייתא (=ברצוני לעסוק בתורה) כדי שיהיה לי עותרא (=עושר)״, ורבי אבא הסכים לכך. שאלו רבי אבא לשמו, והוא ענה: יוסי. אמר רבי אבא לתלמידיו ״דיקרון ליה רבי יוסי מארי דעותרא ויקרא״ (=שהם יכנהו ״רבי יוסי בעל העושר והכבוד״).

כעבור תקופה מסויימת בא רבי יוסי לרבי אבא ושאלו: ״אן הוא עותרא״ (=היכן העושר)?, אמר (רבי אבא) שמע מינה (=מכך מובן) דלאו לשם שמים קא עביד״ (=שלא עשה זאת לשם שמים), והוא רצה להתפלל, ״שימות אותו תלמיד כיון שהיה עוסק שלא לשמה״¹⁰. ״שמע חד קלא (=קול אחד) דהוה אמר (=שהיה אומר) לא תענשיה דגברא רבא ליהוה״ (=אל תענישהו, כי הוא היה איש חשוב). אמר רבי אבא לרבי יוסי שימשיך ללמוד, ונאנא יהיבנא (=ואני אתן) לך עותרא״.

ובהמשך מסופר בזהר, שהגיע אל רבי אבא אדם עשיר, שלא זכה ללמוד תורה, ובקשו שמישהו ילמד תורה לזכותו, ונאנא יהיבנא עותרא״. אמר רבי אבא לרבי יוסי שהוא ילמד תורה והעשיר יעשירהו. ״יהב ליה ההוא כסא דפז (= נתן העשיר לרבי יוסי כוס של פז)... יתיב ולעא באורייתא (=ישב רבי יוסי ועסק בתורה), וההוא בר נש (=האדם ההוא) הוה יהיב ליה עותרא״.

כעבור זמן מה הבין רבי יוסי את חשיבות התורה, ובכה על אשר החליף את זכות תורתו בעושר. כאשר שמע זאת רבי אבא, אמר: השתא שמע מינה (=עתה מובן מכך) דהא לשם שמים קא עביד (=שלשם שמים הוא עושה) קרא ליה לההוא גברא (=לאדם ההוא) אמר לו: טול עותרך והב ליה ליתמי ולמסכני (=קח את עושרך ותנהו ליתומים ולעניים) ונאנא יהיבנא לך חולק יתיר באורייתא (=ואני אתן לך חלק נוסף בתורה) .. אהדר ליה (=החזיר לו) רבי יוסי ההוא כסא דפז, ועד יומא לא אעדי שמיא (=ועד היום לא סר ממנו שמו) .. בן פזי – והוא נקרא רבי יוסי בן פזי, על שם ״כסא הפזי״.

10) אור החמה, הובא בניצוצי אורות לזהר שם.

ד. השאלות המתעוררות על סיפור זה

על סיפור זה מתעוררות שאלות רבות, ומהן: א) מדוע רצה רבי אבא להעניש את רבי יוסי על אשר למד תורה שלא לשמה – והרי הלכה מפורשת היא¹¹: ״לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף-על-פי שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה״?

והדבר אף תמוה יותר: רבי אבא עצמו הרי הכריז ״מאן דבעי עותרא .. יתי וישתדל באורייתא״, ורבי יוסי הרי הגיע מלכתחילה ללמוד תורה, ״כדי שיהיה לי עותרא״, עד אשר רבי אבא אמר לתלמידיו שיכנהו ״מאי דעותרא ויקרא״¹²?

מה השתנה אפוא כאשר שאל רבי יוסי, אן הוא עותרא״, עד כדי כך שרבי אבא חפץ להענישו אף בעונש מוות?

ב) מכך שלא רק רבי אבא אמר לעשיר שמכאן ולהבא יפסיק לתת לרבי יוסי עושר, כי ברצונו ללמוד תורה לשמה, אלא גם רבי יוסי החזיר את ״כסא דפז״ אשר קבל מיד עם סיכום ה, עסקה – משתמע, שבכך הוא רצה לבטל לחלוטין ולמפרע את ה, עסק״, גם לגבי זכות התורה שהוא כבר למד.

ותמוה: זכות התורה שהוא כבר למד לפני כן, הרי כבר שייכת לעשיר¹³?

ג) סיום הסיפור בזהר, לאחר שמסופר על חרפתו של רבי יוסי – ״ועד ההוא יומא לא אעדי שמיא .. בן פזי״ צריך לבטא את מעלתו של רבי יוסי. ואילו, לכאורה, להיפך, שם זה מזכיר

11) פסחים ג, ב. וש"נ. ירושלמי תגיגה פ"א ה"ז. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ה. הל' תשובה פ"י ה"ה. תוסו"ע יו"ד סרמ"ז סוף כ. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג.

והעיר שאת"ל שר' אבא שבזר כאן הוא רב (ראה ניצוצי אורות לזח"ג (אד"ו) רפו, ב. וש"נ. סה"ד מערכת רב ס"ח) – נמצא שהוא הוא בעל המאמר (שבפסחים שם) ד, לעולם יעסוק אדם כו". ובצירוף המור פ' וירא (עה"פ המכסה אני מאברהם) הביא סיפור זה בר' יוחנן.

12) שמוה מובן שאי"פ לומר שדין זה (דלעולם יעסוק כו') נתחדש אצל ר' אבא (וראה הערה הקודמת) רק לאחר ש, שמע חד קלא כו' לא תענשי" – שהרי גם לפניו התייר ונודד ע"ד לימוד התורה שלא לשמה.

13) ובפרט שעל התורה שכבר למד אין האדם בעה"ב, אפילו למכור זכותו לאחרים (רמ"א יו"ד סרמ"ז ס"א).

הוספה

בשורת הגאולה

מה.

יש לעורר עוה"פ (כפי שאמרתי כמ"פ) שהרבנים צריכים לפרסם הפסקי־דין ש"כלו כל הקיצין"¹, ובנוגע לתשובה (כהמשך דברי הגמרא "ואין הדבר תלוי אלא בתשובה") – כבר עשו תשובה (כפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר כמ"פ שכבר עשו תשובה, וכבר השלימו כל עניני העבודה), ועתה נשאר רק הענין דגאולה האמיתית והשלימה בפועל ממש.

... אין מה לחכות יותר, כיון שכבר סיימו כל עניני העבודה, וכבר עשו תשובה, ואין הדבר תלוי אלא בביאת משיח עצמו. – "אין הדבר תלוי אלא בתשובה" הי' לפני משך זמן, אבל עכשיו (לאחרי שכבר עשו תשובה) אין הדבר תלוי אלא בביאת משיח עצמו. כל מה שצריך זה שיבוא משיח בפועל ממש, "מראה באצבעו ואומר זה"², זה משיח צדקנו,

... והעיקר – שיהי' כן בפועל ממש, באופן ש"מראה באצבעו ואומר זה", ותיכף ומיד ממש, כפי שהנני חוזר ומדגיש כמ"פ שלא זו בלבד שסוף הגאולה לבוא, אלא שהגאולה עומדת כבר על סף הפתח, ומחכה לכל אחד ואחת מישראל שיפתח את הדלת ויסחוב את הגאולה לתוך החדר!!

(בעת ביקור הרה"ג מרדכי אליהו שליט"א, ו' חשוון תשנ"ב)

(1) סנהדרין צז, ב.

(2) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח טו, ב.

שלימודו היה שלא לשמה – למען "כסא דפז"¹⁴. ויותר מכך, הרי ההלכה קובעת¹⁵, שאסור להזכיר לבעל תשובה את מעשיו הראשונים?

ה. לא להעניש – משום העתיד?

כן יש להעיר אודות מספר דיוקים בסיפור זה, ומהם:

(א) אין מובנים דברי בת הקול ש"גברא רבא ליהוי". כיצד מהווה ענין זה טעם ל"לא תענשה". והרי, ממה נפשך: אם הלימוד שלא לשמה הוא אסור ומגיע עליו עונש – מהי התועלת בכך שבעתיד הוא יהיה "גברא רבא"? האם משום כך ניתן להתיר דבר האסור¹⁶? ואם לא מגיע על כך עונש משום ש"לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף־על־פי שלא לשמה" הרי אין צורך להזדקק לטעם זה של "גברא רבא ליהוי".

(ב) מהי החשיבות בכך שמוסר בזה, שכאשר הגיע רבי יוסי לרבי אבא הוא היה "רווק"¹⁷?

ו. המטרה של "לא לשמה" היא "לשמה"

לכאורה, ניתן היה להסביר את מעשיו של רבי אבא באופן זה:

חז"ל מדייקים בדבריהם, שהחיוב לעסוק בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה, הוא משום ש"מתוך שלא לשמה בא לשמה". כלומר, חובה זו אינה רק משום שהמעשה הוא העיקר¹⁷, ולכן מכריע המעשה את הכוונה שאיננה לשמה (וכדברי אדמו"ר הזקן¹⁸: שהמצוה נעשית

כתקנה .. אלא שמחשבתו אינה לשם מצוה), אלא משום שבסופו של דבר יגיע האדם ללימוד תורה ולקיום מצוות "לשמה"¹⁹.

ולפי זה אפשר לומר, שכאשר ראה רבי אבא שרבי יוסי תובע את העושר בתוקף רב כל כך, סבר רבי אבא, שאופן זה של לימוד "שלא לשמה" בתקופות רבה כל כך, לא יביא לידי לימוד "לשמה".

אך גם הסבר זה אינו מספיק. כי אף אם נניח שבמקרה כזה אין רבי אבא צריך ללמוד עמו תורה²⁰ – הרי בכל זאת אין, לכאורה, מקום לומר, שצריך להענישו על כך ועד כדי עונש מוות!

ז. קבלת פרס – מן השמים

מעצמו?

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

בענין לימוד התורה לשם קבלת שכר ישנם שני אופנים:

(א) לומדים למען השכר שנתן הקדוש ברוך־הוא עבור קיום מצוות תלמוד תורה, וכדברי אדמו"ר הזקן²¹: "שלומד .. לקבל פרס בעולם הבא, או אפילו בעולם הזה עושר וכבוד של משמאילים בה הניתן²² מן השמים".

(ב) לומדים כדי "ליקח לעצמו כבוד וגדולה שיקראוהו רבי ויהיה ראש ישיבה"²¹, או "כדי להתפרנס במלמדות או דיינות והוראות"²³,

בגדו"ד שלומד, "כדי שיהי' לי עותרא", הרי החסידון רק "במחשבתו" ולא בעצם הלימוד וראה הערה הבאה.

(19) ראה אה"ת עקב (כרך ה) ע' ב"ב. – אבל ראה מאמרי אדה"ו הקצרים ד"ה בענין עסק התורה (ריש ע' תקע), ולא איצטרך לאשמעינן מצות אע"פ שגם הם נזכרים בדברי ר"י .. כי מצות א"צ כוונה, ומשמע מזה, שהטעם "שמתוך שלא לשמה בא לשמה" איצטרך רק בנוגע לתורה, ולא בנוגע למצוות שבהן אין נוגע (כ"כ) ענין הכוונה. וכן יש לפרש לכאורה בקר"א שם.

אבל מזה שהביא הרמב"ם מחז"ל זה עם הטעם בהל' תשובה (פ"י ה"ה), אף ששם מדבר בעיקר בנוגע למצוות (ראה קר"א שם) – משמע קצת, שגם בנוגע למצוות צריכים טעם זה.

הביאור בזה ע"ד החסידות – ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 245 הערה 37.

(20) כי אסור ללמוד עם תלמיד שאינו הגון (חולין קלג, א. רמב"ם הל' ת"ת רפ"ד. הל' ת"ת לאדה"ו פ"ד סי"ו).

(21) הל' ת"ת שם סי"ג.

(22) כ"ה ברוב הדפוסים.

(23) הל' ת"ת שם סי"ד.

(14) בפשטות אפ"ל שנק' "בן פז" ע"ש שהחזיר הכסא דפו (וראה לקמן בפנים סי"ט יג). אבל מזה שנק' "בן פז" המורה על שייכותו ל"פז", משמע, שנקרא כן ע"ש הומן שלמד בשביל כסא דפו. וכמפורש בצרור המור שם, שר' אבא קראו ר' יוסי בן פז כשקיבל הפז.

ובכל אופן: סי"ט שם זה, מוזכר" מעשיו הראשונים.

(15) ב"מ נח, ב (במשנה). רמב"ם הל' תשובה ספ"ז. הל' מכירה פ"ד ה"ג. טוש"ע ח"מ סרכ"ח ס"ד. שו"ע אדה"ו ח"מ הל' אונאה כו' סעיף כח.

(16) להעיר ממחז"ל עה"פ ויפן כה וכה (שמות ב, יב. תיב"ע, רש"י ועוד שם). ועוד כיו"ב. אבל זהו רק טעם שלא יתפלל עליו שימות, אבל לכאורה אין זה מתיר שילמוד עמו (באם לימוד כזה אסור).

(17) אבות פ"א מ"ו.

(18) הל' ת"ת לאדה"ו פ"ד סי"ג בקר"א [בנוגע למצוות, משא"כ ב,ת"ת כשלומד ואינו מקיים מה שלומד", ע"ש. אבל

בכחו „לברר“ ולוכך את העושר, כי העושר אצלו הוא – כבוד שמים, כדלעיל בסעיף י'.
וזהו ההסבר לסיפור שהובא לעיל:

בהחזירו את ה„כסא דפו“ לא התכוון רבי יוסי לבטל את זכותו של העשיר בתורה שרבי יוסי למד לזכותו, שהרי זכות זו אין ביכולתו לבטל⁵¹ לאחר המעשה, כדלעיל, אלא רבי יוסי רצה להביע בכך עד כמה צריכה להגיע דרגת לימוד התורה לשמה.

ולכן קראו לו בכינוי „בן פוי“ – משמעות שם זה היא חיובית: בנוסף לכך שהוא מבטא את העובדה שלאחר שהפן נעשה שלן – פזי⁵² – הוא החזירו, הרי שם זה מבטא את מעלתו הגדולה של רבי יוסי, שהוא „גברא רבא“: הגברא איננו מסוגל (למרות ששמו הוא מלשון גבורה) להביא לידי כך שה„פז“, העושר, יתהפך ויתעלה „לשמה“. ואילו רבי יוסי, בהיותו „גברא רבא“ היה מסוגל להיות „בן פוי“ – בדומה לביטוי „בן חורין“ – להיות אדון ו„בעל הבית“ לחלוטין על

51 ועצ"ע מש"כ בזה שם שר' אבא אמר להעשיר, ואנא יתיבנא לך חולק יתיר באורייתא – ואולי הכוונה מכאן ולהבא, או „חולק יתיר“.
52 ובוה יתורץ שלא נקרא „בן פז“ (ולעיר ש„יוסי“ עם הכולל – בגימט' פז).

הפן, ולהפוך את ה„פז“ ל„פזי“ – להפוך את העושר למטרה של „לשמה“.

יד. שכר הרבה מאד

ובאופן דומה לכך יש להסביר את דברי הקב"ה לאברהם, „שכר הרבה מאד“ – למרות שאברהם היה „עובד מאהבה“. כי, אדרבה: דוקא משום כך שאברהם היה „עובד מאהבה“ בשלמות הרי גם השכר על עבודתו לא היה אצלו למען עצמו, אלא למען עבודת ה'.

ואדרבה: דוקא בכך שהקדוש-ברוך-הוא אמר לו „שכר הרבה מאד“ מובעת גדולתו האמיתית של אברהם, שמציאותו העצמית כל כך לא נחשבה בעיניו, עד כדי כך שגם שכר שהוא „הרבה מאד“⁵³ אינו סותר את עבודתו לשמה, אלא להפך, זהו חלק מעבודתו, כי ה„גדולה“ של שכר עבודתו אינה נחשבת בעיניו כגדולת עצמו, אלא כגדולת ה'.

(משיחת ש"פ לך לך תשמ"א)

53 וי"ל שזהו בשכר גופא – עדמש"כ בפיה"מ (אבות פ"א מ"ג) החילוק דפרס ושכר (מצד המקבל – משא"כ השם „פרס“ מצד הנותן שבוה קאי בלקו"ת תוריע כ, ב. ובכ"מ).

לזכות

כ"ק אדוננו מזרנו ורבינו מלך המשיח

ויה"ר שעי' קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי' יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אדוננו מזרנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

שוויה התועלת שהאדם „לוקח“ לעצמו מלימוד התורה.

באופן זה של לקיחת שכר ישנו לא רק החסרון של „שלא לשמה“, הקיים באופן הראשון, אלא זהו גם האיטור של „אל תעשה (תורה) עטרה להתגדל בה ולא קרדום לחתך בה“²⁴. ורק „מי שאין לו יראת שמים לדבר (בדברי תורה) לשמם, אלא להתגדל או להתפרנס, מוטב שיעסוק בתורה שלא לשמה משיתבטל ויפרוש, כי מתוך שלא לשמה בא לשמה“²⁵.

בכך ניתן לכאר דיוק בלשונו של אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך²⁴, במקום שהוא מפרט אופנים שונים בלימוד התורה שלא לשמה: בתחילה הוא מדבר על לימוד „לקבל פרס .. אפילו בעולם הזה עושר וכבוד .. הניתן מן השמים“. ולאחר מכן, בדברו אודות השכר שהאדם „לוקח“ לעצמו, הוא מזכיר רק „כבוד וגדולה שיקראוהו רבי ויהיה ראה ישיבה“, והוא משמיט את הפרט של „עושר“.

ולפי האמור לעיל יש להסביר: ההיתר להשתמש בתורה כ„כקרדום לחתוך בה“ הוא רק כדי „להתפרנס“²⁵, כיון שהאדם חייב לפרנס את אשתו ובני ביתו.

אך השימוש בדברי תורה כדי להתעשר, באופן שאנשים²⁶ יעשירו אותו על לימוד תורה – אינו כלול בהיתר זה²⁷.

ח. רבי אבא התכוון לשכר הניתן מן השמים

לפי זה ניתן להבין את מעשיו של רבי אבא, המוזכרים לעיל:

24 אבות פ"ד מ"ה. הל' ת"ת שם.

25 ומה שלא הזכיר „להתפרנס“ בסעיף ג' – כי טמך על סיד' ששם באו כל הפרטי דינים בזה (משא"כ באם ה' מותר ליקח גם עושר – לא הו"ל להשמיטו, מאחר שמוכרו לפניו).
26 משא"כ העושר „הניתן מן השמים“. וכן יש לפרש במ"ש הרמב"ם (הל' תשובה שם ה"ד מספרי עקב יא, ג), „בשביל שאהי עשיר“ (דמדמביאו ביהוד עם, בשביל שאקרא רבי כו" מוכה שג"ו נכלל בפס"ד „לעולם כו' שלא לשמה“). ולהעיר מנודים סב, א (ספרי עקב שם, כב): שיקראוני חכם כו' ולא נזכר „סאהי עשיר“.

27 ראה רמ"א י"ד (סרמ"ו סכ"א): „וכל זה דשרי היינו .. הספקה קבועה אבל אין לו לקבל דורונות .. ליקח מתנה דבר חשוב ממה שהתיר אסור“. וראה הנסמן לקמן הערה 49.

כוונתו של רבי אבא בהכריזו „מאן בעי עותרא... ייתי וישתדל באורייתא“ היתה לעושר ש„ניתן מן השמים“. והוא סבר שלעושר זה התכוון רבי יוסי בדבריו „בעינא למילעי באורייתא כדי שיהיה לי עותרא“.

אך כאשר רבי יוסי תבע מאוחר יותר מרבי אבא „אן הוא עותרא“ הוא גילה בכך שהתכוון מלכתחילה לכך שרבי אבא ידאג להעשירו. לכן רצה רבי אבא להענישו, כי לימודו לא היה רק באופן של „שלא לשמה“ סתם, אלא באופן שהוא „משתמש בכתרה של תורה“, אשר העונש על כך הוא „להיות נעקר מן העולם“²³.

כך ניתן להבין את הדיוק בדברי הוזהר, בהדגישו שרבי יוסי היה אז „רווק“: אילו היה בעל משפחה היה ניתן לדונו לכף זכות, שהוא זקוק לעושר כדי לקיים „שארה כסותה .. לא יגרע“²⁸, אשר לכך יש היתר, כדלעיל.

אך מכיון שהיה „רווק“, הרי זאת הוכחה שהוא חפץ בעושר – ועל כך אין היתר, כדלעיל, ומשום כך שלל רבי אבא לימוד זה שלא לשמה.

אך לפי זה נעשית תמונה יותר הודעת הבת קול שבעתיד „גברא רבא ליהו“ – האם פרט זה מתיר את השימוש בהווה בתורה כ„כקרדום לחתוך בה“ למען עושר?

ט. ב„תוכו“ של היהודי – קיים רצון ה'

הדברים יובנו על ידי הסבר המאמר „לעולם יעסוק אדם... שמתוך שלא לשמה בא לשמה“, שמשמעותו איננה רק שמאחר יותר הוא יגיע לעיסוק בתורה לשמה, אלא שכבר עתה קיימת ב„תוכו“ הכוונה לשמה. ה„תוך“ של „לא לשמה“ הוא „לשמה“.

ב„תוכו“ של כל יהודי²⁹, בכל מצב שהוא, קיימת הכוונה לקיים את רצון ה'. כפסק הדין המפורסם של הרמב"ם³⁰, שגם יהודי אשר בית דין צריך לכפות עליו לקיים את פסק התורה (ללת גט) הרי בשעת מעשה קיים בו הרצון

28 משפטים כא, יוד.

29 וצ"ע, שהרי הענין ד, מתוך שלא לשמה בא לשמה“, נלמד מקרבנות שהקריב בנזק (סוטה מז, א. ושי"ג).

30 הל' גירושין ספ"ב.

„לעשות כל המצוות... ויצרו הוא שתקפו". ומסיבה זו אכן מועילה הכפיה, למרות שגט חייב להנתן מרצונו של הבעל – כיון שכפיה זו רק מגלה את הרצון האמיתי והפנימי שלו לקיים את ציווי ה'!

אף-על-פי כן רואים, שלא בכל מקרה מתחשבים ב„תוך" של האדם. כפי שאנו מוצאים בתוספות³¹ את ההבחנה, שמותר ללמוד תורה שלא לשמה רק כאשר „לומד על מנת שיכבדוהו", אך לא כאשר האדם לומד כדי „לקנתר חבירו"³², שאז „נוח לו שלא נברא"³³ – למרות שגם בו קיימת הכוונה לשמה ב„תוכו" ובפנימיותו.

ולכאורה, אין הדבר ברור³⁴: אמנם, המטרה „לקנתר חבירו" גרועה הרבה יותר מלימוד „על מנת שיכבדוהו", אך בכל זאת אין זאת, לכאורה, יותר מאשר כוונה שלא לשמה.

ואין הדבר דומה למי ש„אינו מקיים מה שלומד"³⁵, אשר לפי מספר דעות אסור לו ללמוד תורה – כי שם יש פגם בלימוד³⁶ התורה שלו. כי „תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים"³⁷, ולכן, כאשר לומדים „שלא לעשות" אין נפגמת רק „כוונת" הלימוד, אלא עצם הלימוד הוא פגום³⁷.

מדוע מחוללת כוונה זו של „לקנתר" שינוי מהותי כל כך בלימוד, עד כדי כך ש„נח לו שלא נברא"?

31) ברכת יו, א. ובמקומות שנשמנו בגליון שם. וראה הערה בהערה.

32) בתר"ת לעולם (טוטה כב, ב) מחלק (בא"א) בין הלומד להתנאה או שאינו עוסק בתורה כדי לקיים (כדלקמן בפנים). וראה גם תר"ח וכאן פסחים (ג, ב) וברא"ש שם. רש"י ברכות שם. ועוד. וחילוק זה הובא בהל' ת"ת לאדה"ו שם ס"ג. וראה הנסמך בהערה 34.

33) ברכות שם.
34) עיין ג"כ בדי"ה בענין עסק התורה (שציוין לעיל הערה 19). הנורא דאורייתא (לר' יהושע פאלק זאב וולפסון – לבוב, תרל"ד. ועוד. דפוס צילום ירושלים, תשמ"ג) מאמר ז פ"ד (ושם), שהתוס' קיצרו בדבריהם וכוונתם ג"כ (כמ"ש בסוטה שם) ללומד ואינו מקיים. אבל מסתימת ל' התוס' בכ"ח לכאורה לא משמע כן.

35) הל' ת"ת לאדה"ו שם. וראה הערה 32.
36) להעיר בשייכות הלימוד וקיומו ממחולל (ב"ק יו, א. ושי"נ. הל' ת"ת לאדה"ו שם ס"ב) גדול לימוד שמביא לידי מעשה.

37) ראה בארוכה הל' ת"ת לאדה"ו שם ובק"א.

י. השכר עצמו – עבודת ה'

ויש לומר, שההסבר לכך הוא: המשמעות של „מתוך שלא לשמה בא לשמה" אינה רק שב„תוך" של היהודי קיימת הכוונה לשמה, אלא שה„תוך" של „שלא לשמה" בעצמו הוא – „לשמה":

עצם העובדה שהתורה והמצוות מביאות עמן שכר – הן טוב גשמי והן טוב רוחני, ולא רק שכר שהקדוש-ברוך-הוא נותן כסגולה, אלא גם הטובה צומחת למקיים המצוות כתוצאה טבעית³⁸ של קיום המצוות, כגון כבוד על היותו חכם, ראש ישיבה, וכדומה – אינה מהווה הפרעה לעבודת ה' לשמה.

ויש לומר, שאצל עובד ה' לשמה, השכר מהווה אף הוא עבודת ה'³⁹.

כי המשמעות האמיתית של עבודה „לשמה" היא, שבעת הלימוד וקיום המצוות אין היהודי חושב כלל על עצמו ועל טובתו האישית, אלא הוא מקיים הכל רק משום ציווי ה'. וכך הוא נוהג גם לגבי השכר על התורה והמצוות: כאשר הוא זוכה בעושר ובכבוד וכדומה, אין הוא חש שמגיע לו על גדולה וחשיבות, ושהוא הרויח עושר וכבוד, אלא הוא חושב שעל ידי כך מתרבה כבוד שמים בעולם – הכל רואים, שכאשר מקיימים תורה ומצוות זוכים בעושר ובכבוד וכדומה⁴⁰.

בדומה לנאמר⁴¹ על אברהם, ואגדלה שמך. וידועה השאלה⁴²: האם חיפש אברהם גדולה,

38) ראה של"ה (בית אהרן – יב, א"ב) באריכות ע"ד השיטות בנוגע לשכר המצות בכלל.

39) וכדמוכח מזה שגם המצות של ה„עובד מאהבה" הן באופן ששכרן הוא מסובב ותוצאה מהמצות גופא [בלשון אדה"ו (תניא רפ"ז). וראה שם פ"ט (נג, א)], הגורם שכר המצות היא המצוה בעצמה⁴¹.

דלכאורה: בשלמא בנוגע ל„עמי הארץ והגשמים והקטנים שמחנכין אותן לעבוד מיראה", וכדי לקבל שכר" (רמב"ם הל' תשובה פ"י ה"א. שם ה"ח), מוכן הטעם ששכר מצוה הוא חלק מהמצוה, כי שלימות הרצון המצוות היא ש„טוב" המצוות יורגש בכל דרגא ודרגא, גם אצל ע"ה נשים וקטנים במצבם הם (ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 364);

אבל מכיון שהעובד מאהבה עושה רק „מפני שהוא אמת", ולא בשביל שכר – למה גם שכר מצות שלו מסובב מן המצות עצמן? וכצ"ל, שגם אצל העובד מאהבה, שכר מצוות מוסיף בעצם קיום המצוות, כפנים.

40) להעיר מאבות פ"ו מ"ח.

41) פרשתנו יב, ב.

42) אלשיך עה"פ. רד"ה לך לך תרס"ו (בהמשך תרס"ו).

יב. רצונו של רבי יוסי בעושר – רצון הנשמה

לפי האמור לעיל מובנים דברי הבת קול, שרבי יוסי יהיה „גברא רבא":

אמנם, אסור להשתמש בתורה למטרת התעשרות, כדלעיל, וההיתר הוא לפרנסה בלבד, אך בכל זאת יש מי ש„רבים צריכים לו", „שאינן במדינה גדול בחכמה כמוהו .. והציבור מצווים לפרנסו בכבוד .. ואפילו לעשרו .. גדלוהו משל אחיו .. והוא הדין לכל גדול הדור"⁴⁹.

הבת קול גילתה שרצונו של רבי יוסי בעושר כשכר על לימודו נובע מכך שיש לו בחווה כחות אשר יתבטאו למעשה וגברא רבא ליהוי" בעתיד, שאז „מצווים .. לעשרו .. גדלוהו משל אחיו". ולכן, למרות שבמצבו בנוכחי הוא חפץ בעושר לתועלת עצמו, הרי ברצון זה עצמו קיים ה„תוך" והגורם האמיתי – שנשמחו רוצה להגיע למעמד ולדרגה של „גברא רבא", שאז „גדלוהו משל אחיו".

ולכן מותר היה לו⁵⁰ במקרה זה ללמוד תורה כדי להתעשר, כי משום כחותיו הנעלים בהווה הוא יהיה „גדול הדור" אשר „מצווין .. לעשרו".

יג. בן פזי – שולט על העושר

בכך ניתן להבין מדוע החזיר רבי יוסי בסופו של דבר את ה„כסא דפזי", וכן ניתן להבין את הסיבה לכינויו „רבי יוסי בן פזי":

העובדה שהציבור צריך לפרנס ולהעשיר את גדול הדור אינה מעוררת בו, כמוכח, שום תחושה של גאווה וכדומה, ח"ו. להיפך: דוקא משום היותו גדול הדור האמיתי, הבטל באמת כלפי הקדוש-ברוך-הוא, דוקא משום כך יש

לאדה"ו שם.

ומה שלדיעה ה' שם אמרינן גם בזה מתוך שלא לשמה בא לשמה – יש לפרש עפמנש"ת בלקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 248 (ובהערה 59 שם). ע"ש. ולהעיר ג"כ ממשנ"ת (לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 135) בענין „תקנתא" דתשובה. ואכ"מ.

49) הל' ת"ת לאדה"ו פ"ד ס"ו. וראה בארוכה כס"מ להל' ת"ת פ"ג ה"י. בי"ח לטי"ד שם ד"ה ומ"ש כל המשלים.

50) להעיר ממשנ"ת (לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 336) ואילך (ובהנמקן שם) בטעמו של הלל שקיבל הגרים שדחפם שמאי (שבת לא, א) – אף שעי"פ דין בתחלה יש לדחות גר הבא להתגייר – כי הלל ראה בהם שהם רוצים בהווה להתגייר באמת, ולכן ה' מותר לו לקבלם.

והרי הוא בטל במציאות בעיניו – „ואנכי אפר ואפר"⁴³!

אחד ההסברים לכך הוא, שאדרבה: דוקא משום שאברהם היה בטל במציאות בעיניו, לכן ה„שם" אינו „שמו", אלא זהו שמו של האומן שעשאני⁴⁴, „שם שמים". העובדה ש„שמך מתגדל בעולם"⁴⁵ אינה מעוררת אצלו תחושה של גדלות עצמית, אלא של הגדלת והאדרת שם שמים בלבד.

יא. הכוונה הפנימית של „לא לשמה" היא „לשמה"

וזהו המשמעות של „מתוך שלא לשמה בא לשמה" – שה„תוך" של „לא לשמה" היא בעצם „לשמה":

כאשר היהודי חש שהוא חפץ בכבוד ובעושר וכדומה, הרי זה מצד הגוף בלבד. אך קיים בכך ה„תוך" – הרצון הפנימי של הנשמה, החפצא בשכר זה כדי להוסיף בכבוד התורה ובכבוד שמים, כאשר יראו באופן גלוי שעל ידי קיום תורה ומצוות מתברכים בכל טוב.

בדומה לפירושו של הבעל-שם-טוב⁴⁶ על הפסוק⁴⁷, „רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף", שהרעב והצמא של הגוף למאכל ולמשקה נובעים מ„נפשם בהם תתעטף" – מכך שהנפש חפצא לברר את ניצוצות הקדושה שבמאכל ובמשקה.

ולכן מתאים הענין של „מתוך שלא לשמה בא לשמה" דוקא כאשר מדובר על מטרה אחרת ש„תוכה" יכול להיות „לשמה", אך כאשר יהודי לומד כדי „לקנתר" – שזוהי מטרה ההפוכה ונוגדת לתורה, ואין בה שום ענין חיובי – הרי אז אי אפשר לומר, שה„תוך" של אופן זה של „לא לשמה" הוא „לשמה"⁴⁸.

43) וירא יח, כו.

44) תענית כ, ב.

45) לשון המדרש (ב"ר פל"ט, ב).

46) כתר שם טוב ס"י קצד. וראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (נעתק וכתבו בלקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 164). וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 318 ואילך, די"ל דטעם הפנימי לזה

שבנ"י מתעוררים באותן התפלות ד"ה על צרכיהם הגשמיים יותר מהתפלות על ענינים הרוחניים – כי בפנימיות, וזה תוקף הנשמה שרוצה הדברים הגשמיים כדי לעשות לולית" דירה בתחתונים.

47) תהלים קו, ה.

48) ועד"ו הלומד ואינו מקיים ש„נקרא רשע" (הל' ת"ת